

Dr. Jelena Lopičić – Jančić
Advokat
Novi Beograd

UDK: 341.33
Pregledni naučni rad

MEĐUNARODNI CRVENI KRST

Ovaj rad sadrži kratak istorijat Međunarodnog crvenog krsta, koji je osnovan u Ženevi 1863.godine. Jedan od inicijatora i osnivača Međunarodnog crvenog krsta bio je švajcarac Anri Dinan koji je bio trgovac i društveni aktivista. Prvobitna ideja Anri Dinan-a je bila da Međunarodni crveni krst pomaže ranjenicima i bolesnicima u ratu. Međutim, kasnije Međunarodni crveni krst je odigrao veliku ulogu u humanizaciji rata i oružanih sukoba, pa je proširio svoju delatnost i na ostale kategorije koje su bile žrtve ratova i oružanih sukoba kao što su civilno stanovništvo, ratni zarobljenici, brodolomnici, sanitetsko osoblje, versko osoblje i drugi. Takođe je značajna uloga Međunarodnog crvenog krsta i u doba mira, kada se dese velike prirodne katastrofe kao što su zemljotresi, poplave, epidemije, suše, erupcija vulkana i drugo. Danas je Međunarodni crveni krst najmasovnija međunarodna organizacija, koja ima svoje članstvo u svim savremenim državama. Organizacija Međunarodnog crvenog krsta osnovana je i u Srbiji 1876.godine, i odigrala je veliku ulogu od svog osnivanja pa do danas.

Ključne reči: *Međunarodni crveni krst, Anri Dinan, ranjenici i bolesnici.*

Međunarodni Crveni krst je nepristrasna, neutralna i nezavisna organizacija, čija je isključiva humanitarna misija da štiti živote i dostojanstvo žrtava rata i drugih situacija nasilja i da im obezbeđuje pomoć. Međunarodni crveni krst je jedna od nastarijih međunarodnih organizacija, koji je osnovan davne 1863. godine.

Nastanak Međunarodnog crvenog krsta vezan je bitku kod gradića Solferino u severnoj Italiji, koja se odigrala 24. juna 1859. godine, gde su se Francuzi i Italijani borili protiv austrijske okupacione vojske. Posle petnaest sati, koliko je ova bitka trajala, na bojnopolju je ostalo preko 40.000 mrtvih i ranjenih. Sanitetske službe obe protivničke strane nisu bile u stanju

da pruže lekarsku pomoć tolikom broju ranjenika, pa su veliki deo ranjenika ostavile na bojnopolju. Borbu je posmatrao jedan švajcarski trgovac, koji se slučajno zatekao u blizini i bio je zgranut i užasnut prizorom gde hiljade ranjenika je ostavljeno bez ikakve pomoći i njihovim patnjama, pa je pozvao stanovnike Solferina, okolnih sela i obližnjeg gradića Kastiljone, koji nisu učestvovali u ovom ratnom sukobu da mu se pridruže u organizovanju pomoći i pružanju nege svim ranjenicima bez obzira kojoj strani u sukobu su pripadali. Pozvano stanovništvo se odazvalo u velikom broju u pružanju pomoći. Taj čovek se zvao Anri Dinan (Henry Dunant) Švajcarac, (1828.-1910.), koji je jedan od osnivača Međunarodnog komiteta za pomoć ranjenim vojnicima.¹

Anri Dinan nije zaboravio bitku kod Solferina, pa je u Švajcarskoj 1862. godine, o svom trošku, objavio knjigu „Sećanje na Solferino“.² Ovu knjigu Dinan je poslao vladarima širom Evrope, političarima, javnim radnicima, visokim oficirima i svojim prijateljima, sa ciljem da ih upozna sa strahotama rata i sudbinom ranjenika, kao i da se poboljša sudbina žrtava rata. U cilju propagiranja svoje ideje Dinan je obilazio evropske dvorove, političare i uticajne ličnosti, sa namerom da ih pridobije za ostvarivanje svoje humanitarne ideje.³

Dinan je izneo dve ideje: da se u doba mira formiraju „društva za pomoć“ koja će organizovati, okupljati i obučavati dobrovoljce za ukazivanje pomoći ranjenicima u vojskama u ratu i da se usvoji jedan međunarodni sporazum koji bi priznao i obezbedio zaštitu za ta društva. Za svoje humanitarne ideje Dinan je uspeo da pridobije još četiri svoja poznata sugrađanina: Dr Teodor Monuar (Maunoir), general Gistav Monije (Moynier), Dr Luj Api (Appia) i pravnik Monije (Moynier), sa kojima 17. februara 1863. godine osniva jedan neformalni komitet, poznat kao Komitet petorice. Zatim, 26. oktobra 1863. godine u Ženevi ovaj Komitet je organizovao i održao međunarodnu konferenciju na kojoj je učestvovalo 16 država. Komitet petorice se konstituisao pred početak ove Konferencije kao Međunarodni komitet za pomoć ranjenim vojnicima. Prva ideja Anri Dinana se na ovaj način ostvarila. Odmah posle održane prve međunarodne konferencije, do sredine 1864. godine, u deset tadašnjih zemalja Evrope osnivaju se nacionalna društva Crvenog krsta: Virtemberg, Oldenburg,

¹ Frits Kalshoven: Constraints on the waging of war, Geneva, 1991., p. 8.-9.; Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 7.-8.

² Knjiga Anri Dinan: Sećanje na Solferino, prevedena je na srpski jezik i objavljena 1998. godine u izdanju Međunarodnog komiteta Crvenog krsta iz Ženeve.; Geoffrey Best: War and Law Since 1945., Oxford, 1997., p. 41.-42.

³ Jean Picet: Development and Principles of Humanitarian Law, Dordrecht-Geneva, 1985.

Meklenburg-Šverin, Pruska, Belgija, Holandija, Danska, Francuska, Italija i Španija.⁴

U ostvarivanju druge ideje Anri Dinan-a, Međunarodni komiteta za pomoć ranjenim vojnicima održana je u Ženevi međunarodna konferencija, na kojoj je 22. avgusta 1864. godine usvojena Ženevska konvencija za poboljšanje sudbine ranjenika u vojskama u ratu.⁵ Ova Konvencija je potvrdila i znak crvenog krsta, kao znak prepoznavanja i zaštite sanitetskog osoblja, a Međunarodni komitet je znak crvenog krsta usvojio kao svoj znak.⁶

Međunarodni komitet za pomoć ranjenim vojnicima održava prvu Međunarodnu konferenciju Crvenog krsta 1867. godine u Parizu, koja okuplja predstavnike Međunarodnog komiteta, kao i predstavnike nacionalnih društava i država. Međunarodne konferencije Crvenog krsta su jedinstveni međunarodni forum, koji okuplja sve zainteresovane predstavnike i institucije iz celog sveta koji se bave međunarodnim humanitarnim pravom. Na ovim konferencijama se razmatraju svetski problemi iz ove materije, donose se preporuke svim zainteresovanim stranama o daljim aktivnostima u toj oblasti. Ove Međunarodne konferencije Crvenog krsta se od 1867. godine održavaju periodično po pravilu svake četvrte godine, i okupljaju sve pripadnike Pokreta Crvenog krsta kao i druge zainteresovane organizacije kao posmatrače.⁷

Međunarodni komitet za pomoć ranjenim vojnicima 1875. godine promenio je ime u Međunarodni komitet Crvenog krsta, čiji je naziv zadržan i sada. Razvoj pokreta Međunarodnog komiteta Crvenog krsta u vremenskom periodu do Prvog svetskog rata dobio je snažan zamah u proširenju ne samo u zemljama Evrope, nego i na drugim kontinentima. Delatnost nacionalnih društava, pored osnovne delatnosti za pomoć ranjenicima u ratu, proširuje se na čitav niz humanitarnih delatnosti. Pre svega, problem izbeglica kao i pomoć siromašnom stanovništvu kome su ugroženi osnovni egzistencionalni uslovi.

⁴ Miodrag Starčević: Difužija Međunarodnog humanitarnog prava i osnovnih principa Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumeseca, Beograd, 2001., str. 91.; Pierre Boissier: History of the International Committee of the Red Cross: from Solferino to Tsushima, Geneva, 1985.

⁵ Međunarodne konvencije o ratnom pravu i o sigurnosti, Zagreb, 1979., str. 281.; Andre Durand: History of the International Committee of the Red Cross: from Sarajevo to Hiroshima, Geneva, 1984.

⁶ Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 8.-9.

⁷ Dr Borut Bohte, Dr Boško Jakovljević: Međunarodno humanitarno pravo na XXV. Međunarodnoj konferenciji Crvenog krsta, Beograd, 1986., Jugoslovenska revija za međunarodno pravo broj 2.-3., str. 366.

Međunarodni Crveni krst u svojoj delatnosti ima osnovni cilj koji je utvrđen još na početku aktivnosti Crvenog krsta, razvijanje humanitarnih aktivnosti kojima se sprečavaju ili ublažavaju stradanja čoveka i nalazi se u devizi: „Inter arma caritas“-Milosrđe u ratu. Ova aktivnost je odgovarala u početnoj delatnosti kao i tadašnjim njegovim zadacima koja su bila usmerena samo na pomoć u ratu. Zatim, osnovna delatnost je proširena i utvrđena 1961. godine, i sastoji se u devizi: „Per humanitatem ad pacem“-Putem humanosti u miru, koja ima savremenu orijentaciju Crvenog krsta da svojim aktivnostima, delatnostima i radom na svoj specifičan način putem humanosti doprinosi miru.⁸

Međunarodni Crveni krst bazira svoje aktivnosti i delatnost na nekoliko osnovnih principa koji su formulisani više puta. To je razumljivo, jer osnovni principi Međunarodnog Crvenog krsta su se tokom njegove duge istorije i delatnosti proširivali, dopunjavali, evoluirali i osavremenjavali. Naime, Međunarodni Crveni krst sem što je postao jedna od najbrojnijih međunarodnih organizacija, pratio je sva društvena dešavanja u svetu, kao i razne elementarne katastrofe (zemljotresi, poplave, suše, oluje, požari i dr.) pa se prilagodio svim tim dešavanjima. Svakako da osnovni principi Međunarodnog crvenog krsta predstavljaju njegovu doktrinu, trajnu vrednost koji se indentifikuju sa osnovnim idejama još od njegovog postanka i formiranja. Spomenimo samo neke od tih prvih osnovnih principa kao što su stvaranje nacionalnih društava, čiji će se rad i aktivnosti zasnivati na dobrovoljnom radu članova društava. Zatim, zahtev za saradnjom tih nacionalnih društava, što se može podrazumevati kao solidarnost unutar organizacije Crvenog krsta.⁹

Smatra se da su osnovni principi najznačajniji koji su usvojeni i formulisani na Dvadesetoj Međunarodnoj konferenciji u Beču 1965. godine. Osnovni principi Međunarodnog Crvenog krsta koji su usvojeni u Beču 1965. godine su sledeći: humanost, nepristrasnost, nezavisnost, neutralnost, jedinstvo, dobrovoljnost i univerzalnost. Navedeni principi koji su usvojeni na Međunarodnoj konferenciji u Beču 1965. godine, su obavezni ne samo za nacionalna društva Međunarodnog Crvenog krsta nego i za sve države članice Ženevskih konvencija.¹⁰

Značajno je napomenuti da je Srbija veoma aktivno pratila osnivanje i rad Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, tako da je 6. februara 1876. godine osnovano Srpsko društvo crvenog krsta, danas poznato pod imenom

⁸ Dr Boško Jakovljević: Međunarodni Crveni krst, drugo izdanje, Beograd, 1981., str. 7.

⁹ Miodrag Starčević: Difuzija međunarodnog humanitarnog prava i osnovnih principa međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polu,meseca, Beograd,2001., str. 110.

¹⁰ Frits Kalshoven: Constraints on the waging of war, Geneva, 1991., p.22.; Dr Boško Jakovljević: Međunarodni Crveni krst, drugo izdanje, Beograd, 1981., str. 7.-9.

Crveni krst Srbije. Osnivanje i nastanak Crvenog krsta Srbije vezano je za Dr Vladana Đorđevića (1844.-1930.) lekara, političara, pisca i diplomatu. Još 1871. godine Dr Đorđević je propagirao osnivanje humanitarnih ustanova u Srbiji, ali nije nailazio na veću podršku. Inicijativa za osnivanje Srpskog društva Crvenog krsta nastala je u Beogradu u „Građanskoj kasini“, gde je Dr Vladan Đorđević održao dva predavanja: „Crveni krst na beloј zastavi“ i „Sećanje na Solferino“. Zahvaljujući velikoj aktivnosti i upornosti Dr Vladana Đorđevića, 6. februara 1876. godine osnovano je Srpsko društvo Crvenog krsta. Odmah po osnivanju Glavni odbor je podneo zahtev Vladi Kneževine Srbije da pristupi Ženevskoj konvenciji za poboljšanje sudbine ranjenika vojskama u ratu od 1864. godine, što je Vlada usvojila i 24. marta 1876. godine pristupila Ženevskoj konvenciji. Srpsko društvo Crvenog krsta je 14. juna 1876. godine postalo ravnopravni član međunarodnog udruženja Crvenog krsta, iako se tome protivila Turska, koja je formalno bila suveren Srbije.¹¹ Za još uvek međunarodno nepriznatu Kneževinu Srbiju, učlanjenje u međunarodno udruženje Crvenog krsta je značilo veoma mnogo sa aspekta međunarodnog prava, jer je to bilo i još jedno formalno i faktički međunarodno priznanje njene državnosti i nezavisnosti.¹²

U Vojvodini koja se nalazila u sastavu Austro-Ugarske sve do 1918. godine, nije postojalo posebno društvo Crvenog krsta. Krajem XIX veka u pojedinim gradovima su postojale filijale Crvenog krsta. Tako je u Pančevu osnovana filijala 1881. godine, u Novom Sadu 1882. godine, u Beloј Crkvi 1884. u Subotici kao i u nekim drugim mestima. U Novom Sadu je 1. decembra 1918. godine osnovano Srpsko društvo Crvenog krsta za Banat, Bačku i Baranju, čijim je radom rukovodio Glavni odbor sa sedištem u Novom Sadu. Crveni krst Vojvodine je odmah po svom osnivanju oformio mesne odbore na čitavoj teritoriji Vojvodine, pokrenuo akcije za prikupljanje humanitarne pomoći za nastradale i opustošene krajeve u Srbiji, koja je trajala sve do 1921. godine. Društvo Crvenog krsta za Banat, Bačku i Baranju postojalo je sve do 1924. godine. Odlukom Glavne skupštine 25. januara 1925. godine, Društvo Crvenog krsta za Banat, Bačku i Baranju ulazi u sastav Društva Crvenog krsta Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Posle Drugog svetskog rata 1945. godine, Crveni krst u Vojvodini konstituiše se prvo kao Pokrajinski odbor, zatim Pokrajinska organizacija Crvenog krsta Vojvodine, u sastavu Republičke organizacije Crvenog krsta Srbije.¹³

¹¹ Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 20.-21.

¹² Kneževina Srbija je tek na Berlinskom kongresu 1878. godine međunarodnopravno priznata kao nezavisna država.

¹³ Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 22.-24.

Za vreme Prvog i Drugog Balkanskog rata 1912. i 1913. godine, Srpsko društvo Crvenog krsta istaklo se u brojnim svojim humanitarnim aktivnostima. Prvi svetski rat 1914.-1918. godine, koji je bio do tada najstrašniji kako po broju žrtava i ratnim razaranjima, bio je veoma tragičan za Srbiju, koja je izgubila jednu trećinu svog stanovništva.¹⁴ Austro-ugarska i bugarska vojska su u okupiranoj Srbiji izvršila masovne i stravične ratne zločine nad civilnim stanovništvom, ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima.¹⁵ Srpsko društvo Crvenog krsta sa svojim članovima i dobrovoljcima, iako u veoma teškim uslovima, obavljalo je sa uspehom svoje humanitarne delatnosti. Veliki deo članova i aktivista Srpskog društva Crvenog krsta je stradalo ili od austro-ugarske i bugarske vojske ili od epidemija tifusa i drugih zaraznih bolesti koje su doneli austro-ugarski agresori i okupatori u Srbiji. Navodimo da su napadnutoj Srbiji humanitarnu pomoć pružile organizacije i društva Crvenog krsta iz raznih savezničkih država: Francuske, Velike Britanije, Rusije, SAD, Kanade, Holandije, Belgije, Švajcarske¹⁶, kao i čitav niz pojedinaca iz raznih drugih država.

Srpsko društvo Crvenog krsta je nastavilo sa radom i posle nastanka nove države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, sve do 25. decembra 1921. godine, kada je pristupilo u novo nacionalno Društvo Crvenog krsta Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Usled državnih promena Savezne Republike Jugoslavije je 27. juna 2006. godine je ponovo obnovljen Crveni krst Srbije, kao nacionalno društvo. Međunarodni komitet Crvenog krsta je 21. septembra 2006. godine potvrdio priznanje Crvenog krsta Srbije kao punopravnog člana Međunarodnog pokreta u kontinuitetu, od njegovog prvog međunarodnog priznanja 14. juna 1876. godine.¹⁷

Nesumnjivo je da je Crveni krst prošao kroz čitavu svoju evoluciju, promene kao i prilagođavanje savremenim i novonastalim uslovima i potrebama, od 1863. godine kada je nastao, pa sve do savremenih dana. Svakako da je najteže bio sam nastanak i ostvarivanje ideje Anri Dinan-a, kao i njegovo opšte prihvatanje od strane najvećeg broja država. Prateći razvoj Crvenog krsta kroz njegovu istoriju, od 1863. godine pa sve do savremenih dana, najznačajniji razvoj je postignut u oblasti proširenja

¹⁴ Dr Vladimir Stojančević: Gubici u stanovništvu Srbije i Beograda pod Austro-Ugarskom okupacijom za vreme Svetskog rata 1914.-1918. godine, Beograd, 1974., Godišnjak grada Beograda knjiga XXI., str. 61.

¹⁵ R.A. Rajs: Šta sam video i proživio u velikim danima, Beograd, 1991.; R.A. Reiss, D.Sc.: Izveštaj podnesen srpskoj vladi o zverstvima koja je austrougarska vojska počinila za vreme prvog upada u Srbiju, Beograd-Gornji Milanovac, 1995.; Zdenko Levental: R.A.Rajs: Švajcarac na Kajmakčalanu, Beograd, 1993.

¹⁶ K.K. Šturcener: Srbija u ratu 1914.-1916., Gornji Milanovac, 1989.

¹⁷ Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 22.

zadataka. Naime, u početku svoje delatnosti Crveni krst je imao samo jedan zadatak, a to je bio da pruži organizovanu medicinsku pomoć vojnim ranjenicima na bojnopolju. Usled učestalih ratova, koji su imali za posledicu veliki broj stradalih, zatim ratnih zarobljenika, ranjenika i bolesnika kako kod vojnika tako i kod civilnog stanovništva, a pre svega u Prvom svetskom ratu 1914.-1918. godine, zadaci Crvenog krsta prošireni su i na ratne zarobljenike kao i druge žrtve rata.¹⁸

Posle Prvog svetskog rata na mirovnoj konferenciji u Parizu 1919. godine, nastala je inicijativa da se formira jedna međunarodna organizacija, ustvari Liga nacionalnih društava, koja bi okupljala i zastupala nacionalna društva Crvenog krsta u međunarodnim odnosima i vršila koordinaciju zajedničke humanitarne aktivnosti. Glavni inicijator ove ideje bio je američki predsednik Vudrou Vilson (Woodrow Wilson), smatrajući da će i ova liga nacionalnih društava imati značajnu ulogu u novoosnovanom Društvu naroda.¹⁹

Liga društva Crvenog krsta osnovana je aprila 1919. godine na konferenciji u Kanu, a sam akt o osnivanju stupio je na snagu potpisivanjem u Parizu 5. maja 1919. godine. Naziv pod tim imenom je postojao sve do 1983. godine kada se naziv promenio u Liga društva crvenog krsta i crvenog polumeseca. Zatim, 1991. godine zvanično ime je ponovo promenjeno i od tada ono nosi naziv Međunarodna federacija društva crvenog krsta i crvenog polumeseca.²⁰

Zasluga Međunarodnog Crvenog krsta je i donošenje i usvajanje Ženevske konvencije za poboljšanje sudbine ranjenika i bolesnika u vojsaka u ratu kao i Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima iz 1929. godine. Zatim, posle Drugog svetskog rata takođe na inicijativu Međunarodnog Crvenog krsta usvojene su četiri međunarodne konvencije: Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu od 12. avgusta 1949. godine, Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru od 12. avgusta 1949. godine, Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine, Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata od 12. avgusta 1949. godine, Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I.), Dopunski protokol uz

¹⁸ Boško Jakovljević: Međunarodni Crveni krst-drugo izdanje, Beograd, 1981., str. 6.

¹⁹ Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010., str. 10.-11.

²⁰ Miodrag Starčević: Difuzija međunarodnog humanitarnog prava i osnovnih principa međunarodnog pokreta crvenog krsta i crvenog polumeseca, Beograd, 2001., str. 93.

Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II.).²¹

Za svoje zasluge kao jedan od osnivača Međunarodnog Crvenog krsta Anri Dinan je sa Fredric Passy (1822.-1912.) bio prvi dobitnik Nobelove nagrade za mir.²²

Međunarodni crveni krst, od svog nastanka 1863. godine pa sve do današnjih dana, predstavlja najveću i najbrojniju svetsku međunarodnu humanitarnu organizaciju, koja je u toku proteklih 148 godina svog rada i delatnosti ne samo opravdala svoje postojanje, nego i prihvaćena od svih država sveta kao nezamenjiva humanitarna organizacija ne samo u ratovima i oružanim sukobima nego i u mirnodopskim uslovima kada su u pitanju razne elementarne katastrofe.

²¹ Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata od 12. avgusta 1949. godine i Dopunski protokoli uz ove konvencije od 8. juna 1977. godine, Beograd, 1991.

²² Cambridge Biographical Dictionary, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney, 1990., p. 448. i p.1130.

Jelena Lopičić – Jančić, PhD
Attorney at Law
Novi Beograd

INTERNATIONAL RED CROSS

This paper gives a brief history of the International Red Cross, which was established in Geneva in 1863. One of the initiators and founders of the International Red Cross was Henry Dunant, Swiss businessman and social activist. The original Henry Dunant's idea was that the International Red Cross to help the wounded and sick in war. However, later the International Red Cross has played a major role in the humanization of the war and arm conflicts, and has expanded its activities to other categories which were also the victims of war and armed conflicts, such as civilian population, prisoners of war, shipwrecked, medical personnel, religious personnel and others. It is also important the role of the International Red Cross in times of peace, when great natural disasters occurs, such as earthquakes, floods, epidemics, droughts, volcanic eruptions, and other. Today, the International Red Cross is the most widespread international organization, which has its membership in all modern states. Organization of the International Red Cross was founded in Serbia in 1876, and played a major role since its establishment until today.

Keywords: International Red Cross, *Henry Dunant, the wounded and sick*

KORIŠĆENA LITERATURA

Geoffrey Best: War and Law Since 1945., Oxford, 1997.

Borut Bohte, Dr Boško Jakovljević: Međunarodno humanitarno pravo na XXV. Međunarodnoj konferenciji Crvenog krsta, Beograd, 1986., Jugoslovenska revija za međunarodno pravo broj 2.-3.

Pierre Boissier: History of the International Committee of the Red Cross: from Solferino to Tsushima, Geneva, 1985.

Cambridge Biographical Dictionary, Cambridge, New York, Port Chester, Melbourne, Sydney, 1990.

Andre Durand: History of the International Committee of the Red Cross: from Sarajevo to Hiroshima, Geneva, 1984.

Frits Kalshoven: Constraints on the waging of war, Geneva, 1991.

Knjiga Anri Dinan: Sećanje na Solfereno, prevedena je na srpski jezik i objavljena 1998. godine u izdanju Međunarodnog komiteta Crvenog krsta iz Ženeve

Boško Jakovljević: Međunarodni Crveni krst, drugo izdanje, Beograd, 1981., str. 7.

Zdenko Levental: R.A.Rajs: Švajcarac na Kajmakčalanu, Beograd, 1993

Međunarodne konvencije o ratnom pravu i o sigurnosti, Zagreb, 1979.

Jean Picet: Development and Principles of Humanitarian Law, Dodrecht-Geneva, 1985.

A. Reiss, D.Sc.: Izveštaj podnesen srpskoj vladi o zverstvima koja je austrougarska vojska počinila za vreme prvog upada u Srbiju, Beograd-Gornji Milanovac, 1995.;

R.A. Rajs: Šta sam video i proživio u velikim danima, Beograd, 1991.

Miodrag Starčević: Difuzija Međunarodnog humanitarnog prava i osnovnih principa Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumeseca, Beograd, 2001.

Miodrag Starčević: Od ideje do akcije: Šta treba da znate o Crvenom krstu, Novi Sad, 2010.

Vladimir Stojančević: Gubici u stanovništvu Srbije i Beograda pod Austro-Ugarskom okupacijom za vreme Svetskog rata 1914.-1918. godine, Beograd, 1974., Godišnjak grada Beograda knjiga XXI., str. 61.

K.K.Šturceneger: Srbija u ratu 1914.-1916., Gornji Milanovac, 1989.

Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata od 12. avgusta 1949. godine i Dopunski protokoli uz ove konvencije od 8. juna 1977. godine, Beograd, 1991.